

RECENZJA

Dorobku w postępowaniu habilitacyjnym

Dr Justyny Grażyny Otto

**Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu**

Działając na podstawie art. 221 ust. 5 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce (Dz. U. 2018 poz. 1668 z późn. zm.; dalej ustawy) Rada Naukowa Dyscyplin: nauki o polityce i administracji, nauki o komunikowaniu i mediach Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu po zapoznaniu się z informacją o członkach komisji habilitacyjnej wyznaczonych przez Radę Doskonałości Naukowej powołaniu niżej podpisanego do objęcia funkcji recenzenta w komisji mającej na celu przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego Pani dr Justyny Grażyny Otto, niniejszym przedstawiam przedmiotową recenzję.

I Warunki formalne

Zgodnie z art. 219 ust. 1 ustawy „Stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która:

- 1) posiada stopień doktora;
- 2) posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej:
 - a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 kryteria ewaluacji jakości działalności naukowej ust. 2 pkt 2 lit. a, lub
 - b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie

z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 kryteria ewaluacji jakości działalności naukowej ust. 2 pkt 2 lit. b, lub

c) 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne;

3) wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej”.

Jako osiągnięcie o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce Pani dr Justyna Grażyna Otto wskazała monografię *Państwo i wojna w kazualnym związku. Zoon politikon = homo militans*, wydana w Warszawie w 2023 r. przez Wydawnictwo Dom Wydawniczy ELIPSA, ss. 582.

Wydawnictwo Dom Wydawniczy ELIPSA w roku opublikowania tej monografii było ujęte w wykazie będącym Komunikatem Ministra Edukacji i Nauki z dnia 22 lipca 2021 roku w sprawie wykazu wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe pod Unikatowym Identyfikatorem Wydawnictwa 20700. Został zatem spełniony warunek formalny wskazany w art. 219 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy.

Ostatni warunek formalny dotyczący tego, czy książka wskazana jako osiągnięcie naukowe stanowiące podstawę wniosku Habilitantki, tzn. tytuł tej książki, jej treść, zdefiniowane cele badawcze, przyjęte założenia metodologiczne oraz wykorzystane metody i techniki badawcze mieszczą się w dziedzinie nauk społecznych i dyscyplinie nauki o polityce i administracji, czyli tej w której o stopień doktora habilitowanego ubiega się Pani dr Justyna Grażyna Otto. W opinii niżej podpisanego odpowiedź jest twierdząca. Szerzej ta kwestia zostanie omówiona w dalszej części niniejszej recenzji.

Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności, monografia może stanowić podstawę do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, dyscyplinie nauki o polityce i administracji.

II Sylwetka Habilitantki

Pani dr Justyna Grażyna Otto ukończyła w 2004 r. studia magisterskie na kierunku Politologia. Pracę magisterską pt. *Destrukcyjna charyzma przywódcy politycznego na przykładzie postaci Adolfa Hitlera* napisała pod kierunkiem prof. dra hab. Stanisława Sulowskiego. W 2011 r. uzyskała stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce nadany uchwałą Rady Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego na podstawie dysertacji *Przywódcą polityczny elementem konstytucyjnym reżimu politycznego*. Praca została wyróżniona. Promotorem rozprawy był

prof. dr hab. Stanisław Sulowski a recenzentami prof. dr hab. Stanisław Filipowicz i prof. dr hab. Arkadiusz Żukowski. Poza tym w 2003 r. ukończyła Studium Pedagogiczne a w 2006 r. Podyplomowe Studium Dziennikarstwa na Uniwersytecie Warszawskim.

Od samego początku pani Justyna Grażyna Otto związana była z pracą na Uniwersytecie Warszawskim, w latach 2004-2011 jako doktorantka Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych a od 2011 r. jako adiunkt w Katedrze Nauk o Państwie i Administracji Publicznej.

Jak już wspomniano, jako osiągnięcie o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce (Dz.U. z 2021, poz. 478 z późn. zmianami) Pani dr Justyna Grażyna Otto wskazała monografię *Państwo i wojna w kazualnym związku. Zoon politikon = homo militans*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2023, ss. 582. Recenzentami wydawniczymi byli prof. dr hab., Andrzej Antoszewski i prof. dr hab. Bolesław Balcerowicz.

III Opinia o monografii *Państwo i wojna w kazualnym związku. Zoon politikon = homo militans*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2023, ss. 582.

III.1 Zasadność i oryginalność tematu monografii

Pani dr Justyna Grażyna Otto za Martinem van Creveldem przyjęła tezę, że od czasów Thomasa Hobbesa prowadzenie wojen jest uznawane za jedną z najważniejszych funkcji państwa. Problematykę tę poruszał Franciszek Ryszka w monografii *Polityka i wojna*, w której podjął się próby wyjaśnienia tych zależności. Z perspektywy stosunków międzynarodowych czy nauk o bezpieczeństwie badania w tym zakresie prowadzili Remigiusz Bierzanek, Roman Kuźniar czy Bolesław Balcerowicz. Problematyką budowy państw i teorii wojny zajmowali się Charles Tilly i George Sørensen i Herfried Milnkler.

Można zaryzykować stwierdzenie, że biorąc pod uwagę skalę znaczenia problemu badawczego, współczesna literatura przedmiotu jest niewystarczająca i stąd prezentowaną monografię z całą odpowiedzialnością można uznać za dzieło oryginalne i autorskie. Monografia jest próbą kompleksowej analizy uwzględniającej nowe ustalenia i płaszczyzny w kontekście związku wojny z państwem i polityką.

Warto podkreślić fakt, że w polskim dyskursie naukowym występuje luka badawcza w zakresie całościowego opracowania wspomnianego zagadnienia z perspektywy dyscypliny nauk o polityce i administracji. W tym zakresie monografia również może być postrzegana jako nowatorska. Autorka podjęła się próby stworzenia studium analitycznego wzajemnych zależności przyczynowych zachodzących w relacjach między polityką państwa a wojną.

III. 2 Cel badawczy i założenia metodologiczne monografii

Habilitantka za cel badawczy postawiła sobie uchwycenie istoty relacji między państwem a wojną. Zadaniem jakie przed sobą postawiła, była również identyfikacja kluczowych uwarunkowań wzajemnych relacji. W tym celu dokonała **egzemplifikacji** związków łączących państwo i wojny.

Pani dr Justyna Grażyna Otto sformułowała trzy hipotezy badawcze i poddała je krytycznej weryfikacji. Po pierwsze: państwo oraz wojna znajdują się w stałym kausalnym związku, stanowiącym sprzężenie zwrotne. Funkcja wojny zawsze determinowała ustrój i funkcjonowanie państwa, a te z kolei wpływały na sposób prowadzenia wojen, reagowania na zagrożenia wojenne. Wojna stanowiła o być albo nie być państwa i jakości owego bytu. Natomiast jakość państwa, jego struktura determinowały charakter wojen.

Po drugie: państwo i wojna znajdują się w związku koniecznym, ponieważ człowiek jest jednostką polityczną z natury predestynowaną do życia w państwie, realizuje się i żyje w takiej organizacji, która swoje spory z innymi państwami rozstrzyga poprzez wojny. Człowiek z natury jest jednostką wojującą, kierującą się w swoim zachowaniu bardzo często agresją, instynktem destrukcji i ma tendencję do rozwiązywania sporów za pomocą przemocy.

Po trzecie: rozwój cywilizacji ludzkiej to jednokierunkowa droga ku budowie państw jako organizacji życia ludzkiego rozwiązujących spory za pomocą polityki prowadzonej z wykorzystaniem dyplomacji (środków pokojowych) lub wojny.

W celu weryfikacji założonych hipotez dr Justyna Grażyna Otto postawiła szereg pytań badawczych: (1) Jak państwa, ich formy, systemy polityczne, reżimy polityczne były determinowane przez wojny/groźby wybuchu wojny / funkcje wojny oraz tych, którzy te funkcje wypełniali? (2) Jak ustrój państwa zależał od funkcji wojny i odwrotnie, jak sposób prowadzenia wojen, reagowania na agresję zewnętrzną i wewnętrzną zależny był od struktury państwa? (3) Gdzie szukano źródeł wojen? (4) Kto i jak wojował? (5) Kto i jak powinien wojować? (6) Dlaczego to czyniono? (7) Jak wojowanie wpływało na państwa i społeczeństwa, narody, jak je kształtowało? (8) Jak wojsko wpływało na ustrój państwa? (9) Jak wyglądają zależności pomiędzy tym co cywilne i tym, co wojskowe? (10) Czy szukano alternatywy dla wojny? Odpowiedzi na pytania badawcze stanowią o kausalnym związku państwa i wojny, pozwoliły na analizę relacji państwo-wojna w historii cywilizacji.

Habilitantka stwierdziła, że do wiodących w monografii metod badawczych należą: historyczna, porównawcza, systemowa oraz analiza instytucjonalno-prawna i studium przypadku. Wykorzystano również technikę krytycznej analizy piśmiennictwa i źródeł. W tym

miejscu mam uwagę. Wśród politologów trwa dyskusja, czy można mówić o metodzie historycznej, ja używałbym raczej określenia metody analizy historycznej. Metoda ta odgrywa w monografii istotną rolę, ale nie dominującą. Zamierzeniem autorki było dokonanie analizy relacji między państwem a wojną, ich interpretacja oraz sformułowanie wniosków poprzez syntezę, a nie tylko przedstawienie wybranych faktów historycznych. Zastosowano procedury rozumienia i wyjaśniania przyczynowego. Metodę komparatystyczną zastosowano badając pozycję wojska w reżimach: demokratycznym, autorytarnym i totalitarnym. Metoda systemowa umożliwiła określenie zbioru fundamentalnych zasad, wartości, mechanizmów i instytucji ustrojowych oraz określenie ich relacji odnośnie wojen sprawiedliwych. Analizę instytucjonalno-prawną zastosowano w mniejszej skali i posłużyła ona autorce do zbadania formalnoprawnych podstaw działalności wojska w Turcji, pretorianizmu, zjawiska najemnictwa współczesnego czy wojen mnichów. Jedną z metod badawczych, które zostały zastosowane w monografii było studium przypadku, które ma służyć pogłębieniu i uzyskaniu wiedzy na temat zjawisk indywidualnych, grupowych, organizacyjnych, społecznych, politycznych i pokrewnych. *Case study* sprawdziło się w przypadku pogłębionej analizy wojny trzydziestoletniej czy tzw. nowych wojen. Z kolei metoda behawioralna rozumiana jest jako analiza zjawisk społecznych w drodze obserwacji zachowań jednostek ludzkich i złożonych z tych jednostek grup ludzkich, a stosowanie tej metody jest ważne z punktu widzenia psychologii polityki, ta metoda znalazła swoje zastosowanie w przeprowadzonej przez autorkę procedurze badawczej. Ważnym etapem procesu badawczego była analiza piśmiennictwa naukowego. Na potrzeby pracy przeprowadzono pogłębioną kwerendę. Dokonano analizę krytyczną dorobku Jana Baszkiewicza, Jacka Regini-Zacharskiego, Raymonda Arona, Jean Guittona, Bertranda Russella, Michaela Howarda, Herfrieda Miinklera, Charlesa Tilly, Michaela Walzera, Martina van Crevelda.

III.3 Struktura i monografii, jej treść i poziom merytoryczny

Główna część monografii autorstwa Pani dr Justyny Grażyny Otto *Państwo i wojna w kazuálnym związk*. *Zoon politikon = homo militans* została zawarta w pięciu rozdziałach (s. 27-511). Są one poprzedzone wstępem (s. 27-49) a zwieńczone zakończeniem (s. 512-533). Oprócz tego w monografii znajduje się bibliografia (s. 534-569) i Indeks (s. 570-581).

Monografia ma strukturę chronologiczno-problemową i wydaje się to uzasadnione. Na konstrukcję składa się pięć rozdziałów z podrozdziałami, poprzedzonych wstępem, zakończona

zakończeniem, bibliografią i indeksem nazwisk. Konstrukcja jest ściśle podporządkowana realizacji celu badawczego i weryfikacji założonych hipotez.

Wstęp spełnia wszelkie wymogi stawiane tej części opracowania naukowego. Habilitantka uzasadniła w nim wybór problematyki badawczej, zaprezentowała stan badań oraz sformułowała zasadnicze cele badawcze. Postawione zostały hipotezy badawcze i pytania badawcze mające na celu zweryfikowanie tych hipotez. Autorka scharakteryzowała również metody i techniki badawcze wykorzystane w procesie badawczym.

Rozdział pierwszy ma charakter wprowadzający i jest on swoistego rodzaju bazą teoretyczną dla rozważań Habilitantki. Zdecydowała się na zaprezentowanie dwóch najważniejszych, w jej ocenie, postaci i ich teorii na temat relacji państwa i wojny: Sun Zi i Carla von Clausewitza. Idąc tokiem rozważań tych myślicieli Habilitantka postrzega wojnę jako narzędzie, które służy państwu w osiągnięciu celu politycznego. Było to fundamentem zbudowania przez Panią dr Justynę Grażynę Otto modelu typu idealnego postrzegania wojny i jedyne sposobu kontrolowania przez człowieka tego przeznaczenia ludzkości.

Rozdział drugi, trzeci i czwarty zostały przygotowane w ujęciu chronologicznym i mają identyczną strukturę. Podjęto w nich analizę związków między państwem a wojną w starożytności, średniowieczu i czasach nowożytnych. Ciekawym rozwiązaniem zaproponowanym przez autorkę było poddanie refleksji ewentualnej alternatywy dla wojny, rozpatrując pojawiające się w każdej z epok pomysły na pokój; antropologiczne źródła wojny w poszukiwaniu *homo militians*; wojny sprawiedliwe, tj. jak je rozpatrywano. Widoczna jest tutaj konsekwencja, prowadzenie analizy według określonego klucza skonstruowanej modelowej matrycy badawczej. Pozwoliło to autorce na uchwycenie dynamiki relacji pomiędzy państwem a wojną. Dynamikę tę determinuje rozwój technologiczny i społeczny, zmiany charakteru wojny poprzez ewolucję instytucji państwa a także zmiana wizji i rzeczywistego stanu ładu międzynarodowego. Analizując systemy polityczne kolejnych epok zaakcentowano znaczenie armii jako filaru gwarantującego siły instytucji władzy w wymiarze wewnątrz wspólnoty politycznej. Zarysowano zmiany jakie w tym zakresie przyniosła nowożytna demokracja wraz z jej zasadami cywilnej kontroli nad armią a co za tym idzie separacji funkcji władcy i naczelnego wodza. Dużo uwagi poświęcono kwestii oceny wojny dokonywanej z punktu widzenia państw w nią zaangażowanych, nie sprowadzając jej wyłącznie do sporu pacyfistów z „bellicystami”.

Rozdział piąty wydaje się różnić od poprzednich trzech i wydaje się to uzasadnione, dotyczy on XX i XXI wieku a więc czasów współczesnych. Autorka jako cezurę początkową przyjęła 1914 r. czyli wybuch Wielkiej Wojny, z kolei cezurę końcową

wyznaczają tzw. nowe wojny stanowiące załamanie cywilizacyjnego trendu. W rozważaniach uwidoczniło ewolucję relacji pomiędzy państwem a wojną oraz tendencje rozwoju tych relacji wyznaczonych przez istotę myśli Clausa von Clausewitza. W rozdziale tym wykazano załamanie tego trendu, będące wyrazem wybicia się wojny na niezależność w stosunku do państwa i prowadzonej przez nie polityki.

Zakończenie a także *Od autorki. Homo militans: wojna jako przeznaczenie człowieka* to podsumowanie oraz wskazania na przyszłość. W tej części Habilitantka przedstawiła kierunki dalszych analiz. Wskazała, że rezultatem przeprowadzonego procesu badawczego jest przekonanie, że zgodnie ze sposobem myślenia Sun Zi i Carla von Clausewitza państwo w celu realizacji interesów państwa powinno się odwoływać do wojny jedynie w ostateczności. Zgodnie z myślą Sun Zi wojny powinno się w ogóle unikać a gdy są już konieczne, powinno się je prowadzić jak najmniejszym kosztem. Kiedy mamy do czynienia z monopolem państw na wojny, jest to jedyny sposób dążenia do ograniczania wojen, które są przeznaczeniem ludzkości. Wskazany trend został przełamany z tzw. nowymi wojnami.

Habilitantka dowiodła, że związek między państwem a wojną ma charakter sprzężenia zwrotnego, co oznacza, że wojna jest jednocześnie determinantą oraz konsekwencją ustroju i sposobu funkcjonowania państwa. Związek ten ma charakter obiektywny, niezależny od woli podmiotów polityki. Myśl tę wyraża zrównanie pojęć *zoon politikon* i *homo militans*. Obiektywizm tej relacji wynika z istoty natury ludzkiej i z faktu, że człowiek żyje i realizuje się w ramach wspólnoty politycznej, jaką stanowi państwo.

Kolejne założenie monografii ma charakter normatywny. Odrzucając wiarę w to, że ludzkość może wypracować rozwiązania, które pozwolą wyeliminować wojny, autorka opowiada się za utrzymaniem prymatu polityki państwa nad wojną, co pozwoli na potraktowanie tej ostatniej jako rozwiązania, po które można sięgnąć tylko w ostateczności. Jedynym środkiem, który do tego prowadzi, jest racjonalna polityka państwa, polegająca na formułowaniu celów dobrych dla wspólnoty.

W monografii dowiedziono, że natura ludzka pozostaje harmonijnie zestrojona, zharmonizowana z wojną, ponieważ każdy z ludzi, bez wyjątku, jest *politikon zoon*. Państwo zrodziło się z przemocy, a dopiero kiedy zdobyło w pełni legalny monopol na przemoc, mogło zająć się głoszeniem idei prawa. I to jest cywilizacyjny dorobek, który należy zdaniem autorki cenić i dążyć do jego zachowania - konkluzja ta także stanowi wazki wniosek płynący z przeprowadzonych przez Habilitantkę badań.

Wojna jest zespolona zarówno z naturą polityczną człowieka, jak i z jego naturą biologiczną. Poza tym, że człowiek jest z natury jednostką polityczną, jest także jednostką wojującą. Jest agresywny, chce i lubi rozwiązywać spory za pomocą przemocy i nie ma od tego ucieczki. Na to przede wszystkim wskazują przeprowadzone badania. Dzieje ludzkości dowodzą, że, wojna jest przeznaczeniem człowieka, a cały rozwój cywilizacji to droga ku monopolizacji wojny w rękach państwa. Typ idealny służący człowiekowi jest następujący: państwo ma prowadzić politykę, racjonalnie posługując się dyplomacją, a gdy jest to konieczne - wojną. Zbrojnym ramieniem państwa jest - wypełniając funkcje wojny - wojsko, ale pod kontrolą władzy cywilnej, która jest autorem politycznych celów. Wraz z tzw. nowymi wojnami doszło do przełamania tego trendu. W ocenie Habilitantki jest to bardzo niekorzystne. Konsekwentnie stoi na stanowisku wyrażonym przez Clausewitza, że wojna jest zorganizowaną przemocą użytą w celu osiągnięcia celów politycznych oraz że powinna być środkiem stosowanym w ostateczności, tzn. po wyczerpaniu się innych możliwości rozwiązania konfliktu. Dążenie do zniszczenia wroga nie jest zatem celem samym w sobie, lecz jedynie środkiem do osiągnięcia określonych korzyści. Dostrzega jednak fakt, że nie zawsze tak było; historia uczy nas, że w pewnych jej okresach cel polityczny był tożsamy z militarnym, w innych zaś następowało ich rozdzielenie (tak w sensie przedmiotowym, jak i podmiotowym). Ze swej natury człowiek to równocześnie *zoon politikon* jak i *homo militans* - i dlatego wojuje, z obu tych przyczyn. Zdaniem Habilitantki należy pogodzić się z faktem, że człowiek i tak będzie walczył, a zatem lepiej, biorąc pod uwagę okropieństwo wojny, aby wojowały ze sobą państwa za pomocą wyspecjalizowanego narzędzia, jakim jest wojsko, zgodnie z wytycznymi polityki państwa, realizując cel państwa. Nie ma ucieczki ani od wojny, ani od państwa.

Podsumowując, monografia z całą pewnością jest dziełem, w którym analiza góruje nad deskrypcją, świadczy też o dużej erudycji Habilitantki. Jest to studium, w którym autorka zręcznie przedstawia zależności pomiędzy polityką, państwem a wojną. Za atut uważam zakres czasowy monografii, wpływ wojny na państwo oraz wpływ państwa na charakter, cele i funkcje wojny zostały ukazane na licznych przykładach począwszy od starożytności aż do współczesności. Struktura monografii jest przemyślana i logiczna. Rozdział pierwszy ma charakter wprowadzający, z kolei kolejne zawierają części „Wojny sprawiedliwe” oraz „Alternatywy dla wojny. Mrzonki o pokoju”. Pozwala to na zrozumienie różnic w myśleniu o wojnie w poszczególnych epokach. Autorka w swojej analizie jest konsekwentna według przyjętego założenia, który wyznaczają pytania o zrozumienie alternatywy dla wojny, antropologiczne źródła wojny oraz jej ocenę. Rozróżnienie między wojną sprawiedliwą

a niesprawiedliwą pozwoliło na uchwycenie dynamiki relacji między państwem i wojną. Analizując systemy polityczne starożytności, średniowiecza oraz czasów nowożytnych autorka podkreśla znaczenie armii jako filaru gwarantującego siłę instytucji władzy wewnątrz wspólnoty politycznej, dostrzegając w niej moc i chronienia i obalania struktur politycznych. Ukazuje zmianę jaką w tym zakresie przyniosła nowożytna demokracja, wraz z jej zasadą cywilnej kontroli nad armią, a co za tym idzie separacji funkcji władcy i naczelnego wodza.

Ważnym wątkiem jest kwestia oceny wojny, dokonywanej z punktu widzenia państw w nią zaangażowanych. Habilitantka nie sprowadza tej kwestii do jednowymiarowego sporu pomiędzy pacyfistami a zwolennikami wojny, dostrzegając jej złożoność, wielość kryteriów oceny wojny oraz różnorodność zdań co do przyczyn i konsekwencji wojen, traktowanych jako urzeczywistnienie bądź przeciwieństwo polityki.

Moja uwaga merytoryczna związana jest z pominięciem istotnego wątku związanego z międzynarodowym prawem konfliktów zbrojnych, kształtowaniem tzw. prawa haskiego i prawa genewskiego. Związane z tą problematyką są również międzynarodowe sądownictwo karne a więc stały Międzynarodowy Trybunał Karny; trybunały *ad hoc* Międzynarodowy Trybunał Karny dla byłej Jugosławii; trybunały wojskowe (typu norymberskiego) i trybunały hybrydowe. Wydaje mi się, że ten pominięty przez Habilitantkę obszar przyczyniłby się do szerszego spojrzenia na analizowaną problematykę.

IV Pozostałe osiągnięcia naukowe

Dorobek Habilitantki obejmuje: 3 monografie autorskie, w tym jedna będąca podstawą niniejszej oceny), jedna zmodyfikowana praca magisterska i jedna zmodyfikowana rozprawa doktorska. Była redaktorką dwóch opracowań zbiorowych i współredaktorką jednej. Jest autorką 12 rozdziałów w opracowaniach zbiorowych, 1 we współautorstwie, 7 artykułów w czasopismach naukowych, 17 haseł encyklopedycznych. Opublikowała również jeden raport badawczy na potrzeby grantu badawczego.

Jeżeli chodzi o ocenę dorobku pod względem jakościowym, to nie mam większych zastrzeżeń, to pod względem ilościowym już tak. Załedwie siedem artykułów w czasopismach naukowych to zdecydowanie za mało zwłaszcza, że od uzyskania stopnia naukowego doktora minęło trzynaście lat.

Drugie moje zastrzeżenie odnosi się umiędzynarodowienia dorobku. W wykazie publikacji, poza hasłami encyklopedycznymi, brakuje opracowań opublikowanych w języku angielskim a także opublikowanych poza Polską. Jest to poważny zarzut również w kontekście upowszechniania dorobku naukowego. Wygłosiła siedemnaście referatów,

w tym 2 w języku angielskim. W autoreferacie brakuje informacji o temacie wystąpienia podczas konferencji w Bańskiej Bystrzycy (Republika Słowacka).

To dosyć skromny dorobek w kontekście umiędzynarodowienia zwłaszcza, że Habilitantka deklaruje w autoreferacie swój udział w stażach badawczych w jednostkach naukowych poza Polską: dwa staże w Niemczech, jeden trzymiesięczny w Hiszpanii.

Z kolei na plus należy zapisać autorstwo sześciu artykułów recenzyjnych, to również istotny aspekt w kontekście pracy naukowej.

Główne pola badawcze Habilitantki ogniskują się wokół reżimu politycznego, przywództwa politycznego, relacji państwa i wojny. Wartym podkreślenia jest fakt, że są to obszary zazębiające się ze sobą. Zdecydowana większość dorobku stanowią publikacje jednoautorskie, część z kolei jest efektem współpracy w ramach zespołów badawczych mających uznaną pozycję w środowisku politologicznym w Polsce.

W październiku 2022 r. Habilitantka uczestniczyła w przygotowywaniu wniosku o dofinansowanie projektu GOSPOSTRATEG IX zarządzanego przez NCBiR. Projekt Budowa Systemu Wspomagania Analiz Nadzorczych (SWAN) w celu optymalizacji procesów nadzorczych i zwiększania efektywności i skuteczności mechanizmów ochrony uczestników rynku finansowego w Polsce i w Unii Europejskiej o wartości ponad 4,2 mln zł. Przedmiotem projektu jest realizacja prac badawczo-rozwojowych mających na celu opracowanie i wdrożenie Systemu Wspomagania Analiz Nadzorczych (SWAN).

W 2019 r. ramach grantów przyznawanych ze środków statutowych Wydziału Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego Habilitantka zrealizowała projekt badawczy: „Kobiety w Polityce”.

W ramach Grantów dla Młodego Pracownika Nauki w roku 2011 r. zrealizowała projekt badawczy „Przywódca polityczny elementem konstytucyjnego reżimu politycznego”, w roku 2012 „Patologie w polityce w świetle personalizacji polityki”, w roku 2013 „Polityka a etyka – współczesne wyzwania dla wzajemnych relacji”, w 2014 r. „Państwo i wojna: politologiczne studium zależności”.

Habilitantka była aktywnym członkiem Pracowni „Płeć i Polityka” organizując warsztaty w 2011 i 2012 r. oraz Pracowni „Badań nad Niemcami” działających na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego.

Współpracowała również współpracowałam z Polskim Instytutem Spraw Międzynarodowych (PISM), jest autorką artykułów i artykułów recenzyjnych, które zostały opublikowane w „Zeszytach Niemcoznawczych PISM”.

Dr Justyna Grażyna Otto współpracowała z ośrodkami akademickimi w Polsce, m. in. Uniwersytetem Ekonomicznym w Krakowie, Zakładem Ruchów Politycznych Wydziału Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetem Wrocławskim, Uniwersytetem Rzeszowskim, Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetem Jagiellońskim, Uniwersytetem Ekonomicznym. Była członkiem polsko-rumunskiego zespołu badawczego „Polska i Rumunia 30 lat po transformacji”. Jest aktywnym członkiem Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych (PTNP) i Central European Political Science Association (CEPSA).

Swój warsztat badawczy doskonaliła w innych ośrodkach akademickich poza Polską, m. in. poprzez staż naukowy w The Department of Social Work of the Faculty of Law of the National University of Distance Education Cartagena-Murcia w Hiszpanii, staż akademicki na uczelniach niemieckich: Johannes Gutenberg-Universität Mainz oraz na Universität Konstanz.

Liczba staży naukowych poza granicami Polski jest z pewnością zadowalająca (uczelnia w Hiszpanii i dwie uczelnie w Niemczech), jednak nie znalazło to odzwierciedlenia w liczbie publikacji wydanych za granicą. Stąd mój zarzut odnośnie skali umiędzynarodowienia dorobku naukowego.

V Działalność dydaktyczna, organizacyjna i popularyzatorska

Habilitantka prowadziła wykłady, ćwiczenia, konwersatoria i seminaria w Instytucie Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, Instytucie Stosunków Międzynarodowych UW, Instytucie Dziennikarstwa UW, Instytucie Polityki Społecznej UW, Katedrze (następnie Instytucie) Europeistyki Uniwersytetu Warszawskiego. Po zmianach strukturalnych prowadziła zajęcia na różnych kierunkach studiów administrowanych przez Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych oraz przez Centrum Europejskie. Habilitantka prowadziła łącznie czternaście przedmiotów: Badania nad wojną i pokojem, Współczesne teorie państwa, Nauka o państwie i polityce, Państwo a wojna, Nauka o polityce, Nauka o państwie, Strategia w systemie bezpieczeństwa, Procesy integracyjne w Europie, Wstęp do nauki o państwie, Wstęp do nauki o państwie i polityce, Nauka o państwie współczesnym, Problemy współczesnego państwa, Decyzje rządowe, Międzynarodowe stosunki polityczne.

Pani dr Justyna Grażyna Otto wypromowała wielu licencjatów na kierunkach: Politologia, Bezpieczeństwo wewnętrzne i Europeistyka. Była również wielokrotnie

recenzentem oraz członkiem komisji w procesie dyplomowania na studiach licencjackich oraz magisterskich.

Na uwagę zasługuje fakt pełnienia funkcji promotora pomocniczego w dwóch otwartych przewodach doktorskich: „Whistleblowing a zwalczanie korupcji. Ochrona sygnalistów jako element infrastruktury etycznej sektora finansów publicznych w Polsce” oraz „Mobbing jako ograniczenie sprawności i efektywności instytucji publicznych we współczesnej Polsce”.

Habilitantka jest absolwentką Certyfikowanej Szkoły Tutorów Akademickich Collegium Wratislaviense (2016 r.) oraz Certyfikowanej Szkoły Przywództwo w Edukacji Collegium Wratislaviense (2016 r.). Prowadziła wiele cykli indywidualnych tutoriali ze studentami, między innymi Politologii oraz Kolegium Międzdziedzinowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych i Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego. W październiku 2016 roku została zaproszona do wygłoszenia referatu: „Tutoring jako metoda indywidualizacji kształcenia” podczas seminarium naukowego „Problem jakości kształcenia w świetle zmian deregulacyjnych w szkolnictwie wyższym” na Uniwersytecie Warszawskim.

Habilitantka była zaangażowana w prace organizacyjne zarówno na szczeblu Zakładu Nauk o Państwie i Administracji Publicznej, jak i Instytutu Nauk Politycznych, Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych (obecnie Wydziału Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych) Uniwersytetu Warszawskiego.

W latach 2014-2021 była kierownikiem studiów na kierunku Politologia (studia niestacjonarne, licencjackie i magisterskie), w latach 2015-2016 na kierunku Bezpieczeństwo wewnętrzne (niestacjonarne), w latach 2016-2021 na kierunku Politologia (studia stacjonarne pierwszego i drugiego stopnia). W latach 2016-2020 była członkiem Rady Naukowej Instytutu Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego.

W okresie 1 stycznia 2020 - 31 grudnia 2020 r. była członkinią Rady Dyscypliny Naukowej Dyscyplin Nauki o Polityce i Administracji oraz Nauki o Bezpieczeństwie na Wydziale Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego. Jestem też członkinią Rady Wydziału Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego (wcześniej Rady Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego). Przed obroną doktoratu była przedstawicielką doktorantów w tym gremium, była również członkinią

Zarządu Wydziałowej Rady Doktorantów WDiNP UW i wiceprzewodniczącą Samorządu Doktorantów Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW. Od 1 stycznia do 31 grudnia 2020 r. była członkinią Rady Dydaktycznej Wydziału Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych UW dla kierunków studiów: Bezpieczeństwo wewnętrzne, Europeistyka - integracja europejska, Organizowanie rynku pracy, Politologia, Polityka społeczna, Stosunki międzynarodowe, Studia euroazjatyckie, Undergraduate programme in international relations, Undergraduate programme in political science, Graduate programme in international relations, Graduate programme in political science. Od 1 stycznia 2021 r. jest członkinią Rady Dydaktycznej WNPiSM UW dla kierunków studiów: Bezpieczeństwo wewnętrzne, Europeistyka - integracja europejska, Organizowanie rynku pracy, Politologia, Polityka społeczna, Stosunki międzynarodowe, Studia euroazjatyckie. Cyberbezpieczeństwo, Polityka publiczna, Polityka Kulturalna i Zarządzanie w Kulturze. Od 2020 r. pozostaje członkinią stałego Zespołu Rady Dydaktycznej ds. zatwierdzania tematów prac dyplomowych na kierunku studiów Politologia (studia stacjonarne pierwszego i drugiego stopnia oraz studia niestacjonarne pierwszego i drugiego stopnia), a także ewaluacji kształcenia na tych kierunkach studiów. Od października 2022 r., jest przewodniczącą tego Zespołu. Natomiast do października 2021 r. była członkinią Kolegium Dydaktycznego Wydziału Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego.

Habilitantka była członkinią zespołów przygotowujących kierunki studiów Politologia i Bezpieczeństwo wewnętrzne do kontroli Polskiej Komisji Akredytacyjnej (PKA). Ostatnio w 2021r. była członkinią zespołu przygotowującego raport samooceny i wizytację zespołu oceniającego Polskiej Komisji Akredytacyjnej - kierunek Politologia, a w 2020 r. brała udział w działaniach związanych z kontrolą PKA na kierunku Bezpieczeństwo wewnętrzne. Pani dr Justyna Grażyna Otto współpracuje z Radą Interesariuszy Wydziału Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego (zespół do spraw kierunku: Politologia).

Wielokrotnie była sekretarzem oraz członkinią komisji rekrutacyjnych oraz kwalifikacyjnych Instytutu Nauk Politycznych i Rady Naukowej Instytutu Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. Była sekretarzem komisji opracowującej i wdrażającej nowy program studiów na kierunku Politologia w związku z wymogami Krajowych Ram Kwalifikacji, jak też sekretarzem komisji do spraw projektowania

planów studiów i programów kształcenia na kierunku Politologia. Wielokrotnie była też członkinią instytutowych i wydziałowych komisji i zespołów, jak np. komisji programowej w sprawie dostosowywania profili i programów kształcenia studiów pierwszego stopnia Instytutu Nauk Politycznych UW; komisji programowej w sprawie dostosowywania profili i programów kształcenia studiów pierwszego stopnia Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW; Eksperckiego Zespołu ds. Zapewniania Jakości Kształcenia w Instytucie Nauk Politycznych (od 2012 r.); komisji programowej w sprawie dostosowywania profili i programów kształcenia studiów drugiego stopnia Instytutu Nauk Politycznych UW; komisji programowej w sprawie dostosowywania profili i programów kształcenia studiów drugiego stopnia Wydziału Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych UW.

Przez wiele lat była członkinią komisji Olimpiady Wiedzy o Polsce i Świecie Współczesnym.

Habilitantka brała udział w szeregu działań organizacyjnych związanych z organizacją konferencji naukowych, w tym międzynarodowych jak Międzynarodowa konferencja naukowa *Zbigniew Brzezinski: Thought - Politics - Legacy*, (2017 r.) czy II Międzynarodowe Sympozjum Naukowe *Wybory samorządowe - samorządowe wybory* (2018 r.). Jak zaznacza w swoim autoreferacie uczestniczyła również w organizacji międzynarodowego seminarium *Carl Schmitt: gestern und heute* (2014 r.). Zorganizowała również praktyczne warsztaty dla studentów Uniwersytetu Warszawskiego dotyczących analizy danych ilościowych (2018 r.).

Pani dr Justyna Grażyna Otto organizowała proces dydaktyczny, co przejawiało się w układaniu siatek zajęć, monitorowaniu procesu dydaktycznego, tworzeniu wniosków o prowadzenie kierunków studiów, dostosowywaniu profili i programów kształcenia, koordynacji realizacji specjalizacji i specjalności, koordynacji programu MOST, koordynacji realizacji lektoratów, koordynacji przedmiotów w USOS, koordynacji realizacji przedmiotów oraz seminariów licencjackich i magisterskich, opiniowaniu wniosków studenckich o stypendia wyjazdowe, w szczególności w zakresie indywidualnego programu studiów realizowanego podczas wymiany i rozliczaniu tych wyjazdów, w projektowaniu, wdrażaniu nowych programów studiów lub nowych form kształcenia, w indywidualnej opiece nad studentami zagranicznymi, hospitacji zajęć dydaktycznych. Wielokrotnie pełniła funkcję opiekunki roku.

Pani dr Justyna Grażyna Otto brała udział w działaniach mających na celu promocję Instytutu Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, czego efektem były odczyty, prezentacje i wykłady w szkołach średnich. Działała aktywnie w czasie dni otwartych Instytutu i Wydziału Studiów Międzynarodowych. Brała udział w inicjatywie „Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW uczy WoSu nocą” mającym na celu powtarzanie materiału przed egzaminem maturalnym. Dr Justyna Grażyna Otto organizowała i prowadziła przedsięwzięcie z obszaru studenckiego ruchu naukowego: Kino [Ars]Polityczne wraz ze studenckim Kołem Naukowym Ars Politica.

Habilitantka angażowała się w pisanie haseł encyklopedycznych, m. in. w *Encyklopedia administracji publicznej* pod red. J. Itrich-Drabarek, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2018 (hasła: *Polityka, Polityka a administracja według Webera, Dewolucja, Herb*); *Encyclopedia of Public Administration*, ed. J. Itrich-Drabarek, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2019 (hasła: *Administration of an absolute state, Friedrich August von Hayek, Pluralism, Politics, Politics and administration according to Weber, Coat of Arms, Devolution., Welfare State, Territorial system of the State*). Wartym podkreślenia jest fakt, że w celu umiędzynarodowienia *Encyklopedia* znalazła się w czterech wersjach językowych w wolnym dostępie.

W 2018 r. tworzyła i koordynowała studencki projekt badawczy „Diagnoza postaw politycznych respondentów”, którymi byli studenci Instytutu Nauk Politycznych i Centrum Studiów Samorządu Terytorialnego i Rozwoju Lokalnego.

VI Podsumowanie i konkluzja

W opinii recenzenta, monografia Pani doktor Justyny Grażyny Otto *Państwo i wojna w kazualnym związku. Zoon politikon = homo militans*, wydana w Warszawie przez Wydawnictwo Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2023, ss. 582 spełnia zarówno formalne jak i merytoryczne ustawowe wymogi stawiane monografiom wskazywanym jako podstawa postępowania habilitacyjnego. Drobne uwagi ze strony recenzenta nie mogą przesłonić jej bardzo pozytywnej oceny.

Poważniejsze zastrzeżenia mam odnośnie pozostałego dorobku naukowego Habilitantki. O ile nie mam poważniejszych zastrzeżeń odnośnie jakościowej ich oceny, o tyle do ilościowej już tak. Od czasu uzyskania stopnia doktora minęło trzynaście lat, w tym okresie Pani dr Justyna Grażyna Otto opublikowała trzy monografie (w tym dwie będące zmodyfikowaną pracą magisterską i doktorską, jedną będącą), była redaktorką dwóch opracowań zbiorowych i współredaktorką jednego, autorką dwunastu rozdziałów

w opracowaniach zbiorowych, zaledwie siedmiu artykułów w czasopiśmie zbiorowych i siedemnastu haseł encyklopedycznych. Szczególnie w kontekście liczby artykułów w czasopiśmie naukowych można uznać ten dorobek za skromny. Słabszą stroną dorobku jest również jego umiędzynarodowienie. Jako słabszą recenzent ocenia tę część działalności naukowej jaką jest pozyskiwanie środków na badania naukowe poza uczelnią oraz realizacja finansowanych z nich przedsięwzięć naukowych.

Również za stosunkowo skromne należy ocenić zaangażowanie konferencyjne Pani dr Justyny Grażyny Otto, która wzięła udział w zaledwie kilkunastu konferencjach, głównie w Polsce. Habilitantka ma za to bogate i różnorodne doświadczenie dydaktyczne, organizatorskie i popularyzatorskie naukę.

Biorąc pod uwagę powyższe, niżej podpisany wyraża opinię, że Pani doktor Justyna Grażyna Otto spełnia warunki określone w art. 219 ust. 1 ustawy, tzn. posiada stopień doktora, posiada :osiągnięcia naukowe stanowiące znaczący wkład w rozwój określonej dyscypliny” oraz „wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej”. Dlatego wnioskuję o dopuszczenie Pani doktor Justyny Grażyny Otto do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji.

Uniwersytet Rzeszowski
Instytut Nauk o Polityce
al. mjr. W. Kopisto 2a, 35-959 Rzeszów
tel. 17 872 1058
e-mail: sekretariat.inop.cs@ur.edu.pl

Uniwersytet Rzeszowski
Dyrektor
Instytutu Nauk o Polityce

dr hab. Krzysztof Żarna, prof. UR